

Kenttjärvi — kaunis kylä kahdentoista kosken takana

*"Kenttjärvi, suuri järvi,
keskellä on kivi —
siihen kiveen on kirjoitettu
iun ta miiloin* nimi"
(muisteli Maria Ritoniemi-Filipoff)
miiloi = mielitetty, armas

Kenttjärvi, jonka esittelemme 'Karjalan kylä kiertämässä' -sarjamme toisessa osassa, sijaitsi Kontokin pitäjässä, noin 60 kilometriä Suomen rajasta itään. Se oli pitäjän kylästä neljänneksi suurin kirkonkylä, Akonlahden ja Kostamuksen jälkeen.

Viime vuosisadan lopulla, vuonna 1892, kun Sparre ja Wikström pysähtyivät Kenttjärven kylässä, kylässä oli vain viisi taloa. Määrä kasvoi kuitenkin ripeästi, sillä livo Härkösen kyläluettelossa (teoksessa Itäinen vartio) Kenttjärven kylä sanotaan olleen jo 14 taloa ja 124 asukasta. Tiedot ovat vuodelta 1905.

Itse asiassa kylässä oli taloja enemmänkin, sillä Härkösen antama luku näyttää tarkoittavan varsinaista kylän keskustaa, mahdollisesti tiheimmin asuttua Västilänniemeä. Luettelossaan Härkönen mainitseekin erillisinä kylinä Sorsasaa-ren (?), Ritolahden, Ritoniemen, Toivahanniemen ja Parisanniemen, joissa taloja oli yhteensä 8 ja asukkaita vastavasti 59 henkeä.

Näin Kenttjärven taloluvuksi tulee 22, sillä puheenolleita paikkoja ei voida pitää kylinä — joissakin niistä oli ainoastaan yksi talo — vaan kylänsä samaan tapaan kuin esim. Uhtualla ovat Miitkala, Kaskölä jne.

Oheiseen karttapiirrookseen liittyy luettelo kylän taloista. Sen ovat laatineet Kenttjärven kylästä syntyneet Mari ja Mikko Ritoniemi (ent. Filipoff, kartassa talo n:o 2. Siitä ilmenee, että vuoden 1920 tienoille tultaessa kylä oli edelleen kasvanut ja vaurastunut; taloja oli 32.

Kylän syntyhistoriaa

J.W. Juvelius, joka kesällä 1886 kierteli Vienan-Karjalassa Suomen Muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina, ei ollut kiinnostunut runoista niinkuin lähes kaikki muut Vienan kävijät. Hän tutki muinaisjäännöksiä ja -löytyjä ja teki havain-toja mm. asutushistoriasta ja elinkeinoista.

Juvelius kävi myös Kenttjärven kylässä, missä hän merkitsi muistiin mm. useita lapinkiukaita, kivilatomuksia, joiden arveltiin olevan peräisin lappalaisajoilta. Niitä oli mm. Sulkamaniemellä, Laurinniellä, Matalaniemellä (neljä virstaa etelään kylästä Kostamuksesta tulevan jokiväylän itärannalla) sekä Suopalahden rannalla viisi virstaa kylästä.

Kylän ensimmäisen asukkaan kerrottiin olleen nimeltään Samattainen (elänyt 130-vuotiaaksi). Hän oli tullut Jyskyjärveltä tai "Vienan takaa, Kolmikorasta" (= Holmogorista). Tästä Samattaisesta kertoo Kenttjärven kylästä syntynyt Matti Salminen, ent. Karpoff (kartassa talo n:o 32) kotikylänsä esittelevässä artikkelissa, joka julkaistiin Viena-Aunus -lehdessä kesällä 1939.

Salmisenkin saamien tietojen mukaan mukaan kylän ensimmäinen asukas oli nimeltään Savander eli siis juuri tuo Ju-

Juveliuksen Vienan-matkallaan 1886 muistiin merkitsemä lapinkiuas Sulkamaniemessä Kenttjärven etelärannalla.

veliuksenkin mainitsema Samattainen. Hän oli perimätiedon mukaan lähtöisin Nurmeksen seudulta. Nimi oli muuttunut Vienassa muotoon Samataijeff.

88-vuotiaaksi elänyt Teodor Karpoff tiesi kertoa esi-isiansä tulleen Suomesta 16. vuosisadan alussa. Suvun kantaisä oli ollut nimeltään Risto Karppinen Iisalmen läheltä Ryhälänmäestä. Hän oli asettunut asumaan Ruvinvaaran liepeille. Karppisesta oli tullut Vienassa Karpoff. Toivahanniemen ensimmäiset asukkaat puolestaan olivat olleet Panhilaisia, sittemmin Panhiloffeja. Neljäs suku, edellä sanottuja myöhemmin Suomesta, luultavasti Karjalan kannakselta, tullut oli Kirjanaiset eli Kiriloffit.

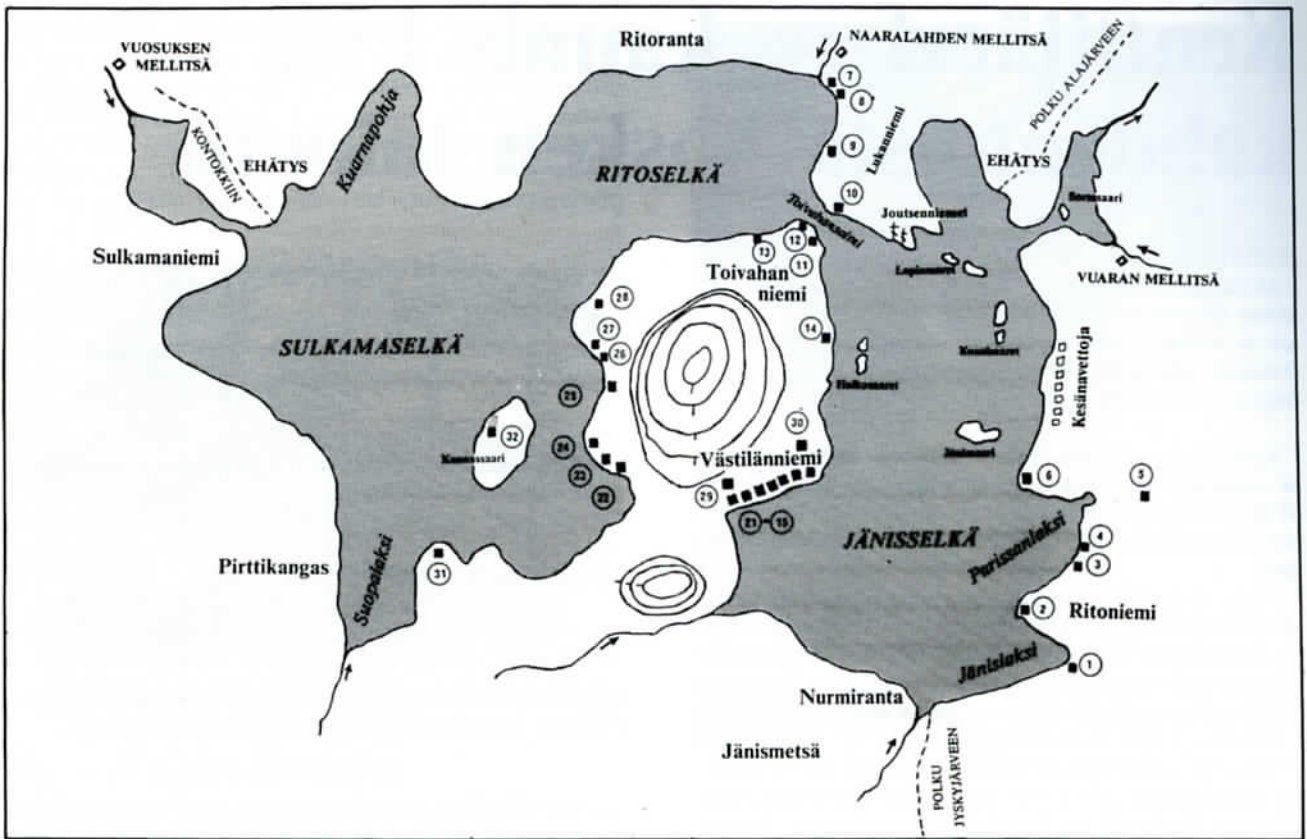
Teodor Karpoff mainitsee myös Koistinen-nimisen miehen, joka oli asustanut kylässä seitsemännentoista vuosisadan alussa. Hän oli raivannut pellon ja niittyjä, joita nimitettiin Koistin pelloiksi. Poislähtiessään mies oli jättänyt pellot kyläläisille sillä ehdolla, että ne annetaan eniten tarvitseville. Kuntakoukuksissa niitä kylän ukot sitten kukin itselleen riitelivät.

Vain nimi oli muistoksi jäänyt myös toisesta Suomen puolelta tulleesta. Hänen entistä asuinpaikkaansa sanottiin Västiläksi. Nimen kerrottiin johtuvan siitä, että mies oli sanonut takkia västiksi.

Sijainti ja luonto

Kenttjärvi sijaitsi Suomussalmen kohdalla Vienan-Karjalassa sen vesireitin varrella, joka laskee Kostamuksen kylästä Koivujärven, Luomajärven ja Alajärven kautta Enonsuon luona Keski-Kuittijärven. Tämän vesireitin keskivaiheilla, missä vesistö laajenee suurehkoksi moniniemiseksi ja -lahtiseksi järveksi sijaitsi Kenttjärven kylä. Nimi esiintyy joissakin kartoissa muodossa Kenttjärvi (-Kenttärvi) ja sokeetaan monesti Kenttjärven, joka puolestaan on Aunuksessa.

Kylän sijainti oli erittäin luonnonkaunis. Pääosa sen asutuksesta oli keskittynyt Ruvinvaaran ympärille niemelle, jota

Kenttjärven kylämaisemaa hallitsivat korkea Ruvinvaara (kartassa keskellä), välkkyvät vedet, saaret, niemet ja lahdet.

Kenttjärven kyläselitys:

- 1) Juakon Makarie (Karpoff) Matti Haapaniemi
- 2) Ritonniemi (Filipoff)
- 3) Panhila (Panhiloff)
- 4) Ustjon Markke (Panhiloff)
- 5) Metsänvartija Mikittä (Jeffrimoff-Leppärinne)
- 6) Parissanniemi (Jeffrimoff-Väisänen)
- 7) Kondratta
- 8) Ustjo
- 9) Ustjon Ortjo
- 10) Lukka (Karpoff)
- 11) Sisarukset Vetora ja Hitora, joista Vetora vanhapiika.
- 12) Toivahan Vasselei (Karpoff tai Panhiloff)
- 13) Toivahan Ossippa (Oskari) (Karpoff)
- 14) Juakon Ossippa (Oskari) (Karpoff)
- 15) Simana (Panhiloff tai Jeffrimoff)
- 16) Hovattaisen Iivana (Panhiloff)
- 17) Västi Pekka (Filipoff)
- 18) Omossu (Onissima ja Risto Filipoff)
- 19) Jouhko-setä (Filipoff)
- 20) Miikkula (Jeffrimoff-Väisänen)
- 21) Juakko (Karpoff)
- 22) Repo Timo (Karpoff-Riihiranta)
- 23) Iivuskaisen sisarukset Riiko, Huoti ja Joukenie (Karpoff)
- 24) Mikkoni Vasselei (Karpoff)
- 25) Ipatti (Ipatoff)
- 26) Vasselei Oskarinien (Karpoff)
- 27) Jouhko (Iro-täti) Karpoff
- 28) Karsikkoniemi (Vasselei Karpoff)

- 29) Oskarin Vasselei (Karpoff)
- 30) Uusi Miikkula
- 31) Simanan Miikkula (Jeffrimoff)
- 32) Suaren Timo (Karpoff); Salminen Matti, Ruokoranta Timo, Kannassaari Jaakko (Suomessa)

• Luettelon ovat laatineet sisarukset Mari (84) ja Mikko (83) Ritonniemi, syntyisin Kenttjärvestä (kartassa talo n:o 2) avustajanaan Pekka Ritonniemi.

vesi ympäröi kolmelta taholta. Vaaralta oli laajat näköalat kumpaankin vesireitin suuntaan, saaria, lahtia, järvenselkiä, tuuheita lehtimetsiä — vanhoja kaskimaita — ja tasaisia, mäntyä kasvavia hiekkakankaita.

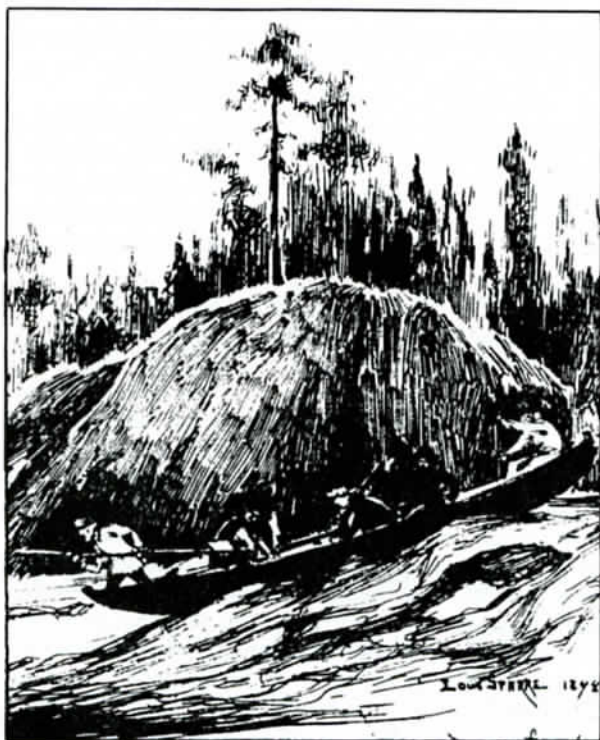
Kylään ei ollut maitse muita kulkuteitä kuin polkuja. Tietömyys näkyi, kuten Virtaranta mainitsee teoksessaan 'Vie-
nan kylä kiertämässä', myös kenttjärveläisten korkoniemes-
sä "kesselivaunu". Kaikki elintarvikkeet oli kannettava kes-
selillä eli kontilla.

Sulan veden aikaan oli tarjolla vesitie sekä etelään että poh-
joiseen. Parinkymmenen kilometrin matkan Alajärveen te-
kivät vaihtelevaksi, paikoin varsin vauhdikkaaksikin, joen lu-
kuisat kosket. Niistä ensimmäisenä oli Siikakoski pian Kent-
tjärvestä päästyä, sitten Saarikoski sekä suuri Virna, joka oli
usean kilometrin mittainen. Vielä on mainittava suuri Luo-
makoski (se sijaitsi ilmeisesti lähellä Luomajärveä) sekä en-
nen Alajärveen laskua kahdeksan koskea, joita sanottiin yh-
teisellä nimellä Sakeiksi.

Runsaskoskinen vesireitti oli Kenttjärvestä Kostamukseen-
kin. Sen saivat kokea mm. Louis Sparre ja Emil Wikström
tullessaan jokea myötävirtaan kohti Kenttjärveä kesällä 1892.

Sparre kertoo kirjassaan 'Kalevalan kansaa katsomassa', että
tällä osuudella, pituudeltaan lähes 30 virstaa, oli kaksitoista
koskea. Enin osa niistä oli Kostamuksen ja Alajärven välillä,
yksi pitkä, paha ja kivikkoinen — kuulu Vuosuksen koski —
Alajärven ja Kenttjärven välillä.

"Jo ensimmäisessä koskessa törmättiin kiveen, joskin vain
lievästi", kirjoittaa Sparre. "Väylät ovat yleensä aivan puh-
distamattomia, joten yhden miehen täytyy olla polvillaan ko-
kassa, sauvojin kädessä, valmiina työntämään venettä syrjään,
jos kivi sattuu tielle. Hänen pitää olla hyvin vikkela, sillä väylä
vie mutkitellen kivien välitse. Perämiehen täytyy puolestaan
pitää varansa, ettei vene joudu poikkivirtaan, kun käänne-
tään jyrkästi jonkin kiven ympäri. Kaikkien näiden tempoi-
levien liikkeiden ohella huudettiin koko ajan kovalla äänellä
määräyksiä veneen toisesta päästä toiseen.

Sparren näkemys koskimatkasta kohti Kenttjärveä.

Kenttjärven miehiä. Vas. takana ehkä Pitkä-Simana, mies
edessä oik. mahdollisesti Juakkoni Makarie.

Moinen kulku tekee meidät melkoisen levottomiksi, ei mi-
tä itseemme tulee, sillä ehkäpä pelastuisimme ehjin, joskin
emme kuivin nahoin vaarasta, kun kosket ovat lyhyitä, mut-
ta meitä huolestuttaa, miten tavaramme kävisi, jos tapatur-
ma sattuisi. Kodakin valokuvavarasto oli lisääntynyt kunnio-
itettavasti, kirjat alkavat olla täynnä piirustuksia ja runoja,
eikä näin tarkkaa päiväkirjaa voisi enää kirjoittaa muistista."

Näitä samoja koskia kuvaa Jaakko Rugojev kertomukses-
saan 'Tuulastusmatka Vuosuksen koskelle' (Sukupolvien saa-
tossa):

"Veneemme ei tarvinnut kauan kahista ruohikossa, kun se
lähti selville vesille. Ja siinä edessämme kohisi jo Vuosuksen
yläkoskikin. Luiskahdimme vanhan tammen kautta voimak-
kaan virran viemänä, mutta varma käsi peräsimessä ohjasi
vienen kauniisti rantaan aivan kosken niskassa.

Vielä joku vuosi sitten yläkoskessa oli ollut vesimylly. Mutta
uittoaikaan kiviä räjäytettäessä se tuli hajotetuksi. Vain mus-
tuneet seinähirren jätteet siellä täällä louhikossa muistuttivat
vanhasta myllystä. —

Vuosus humisi alhaalla uhkaavasti. Vuosus on seudun voi-
makkain ja kuuluisin koski. Se jakaantuu kahteen osaan: ylä-
ja alakoskeen. Yläkoski hajaantuu vielä kahdeksi uomaksi,
ja siksi vesi ikäänkuin lepäilee tyyneltä vaikuttavassa suvan-
nossa, joka on harjuksien mielipaikka."

Kyläläisten elinkeinot

Kenttjärven kylän asukasmäärä oli vuonna 1905 runsaat
170 henkeä, vuosina 1917—20, jolloin taloja oli 32, asukka-
ita lienee ollut hyvän matkaa yli parinsadan.

Elinkeinoina olivatmaanviljelys, metsästys ja kalastus. Mie-
het kulkivat laukkukaupalla Suomessa ja jonkin verran an-
sioita tarjosi myös tukinuitto; oltiinhan tärkeän vesireitin var-

rella, Kemijoien latvavesillä.

Matti Salminen-Karpoffin kuvauksen mukaan rantapelot olivat tasaisia ja kivettömiä; hyvä niihin oli kuokka iskeä. Vanhat kaskimaat levittäytyivät vaarojen rinteillä. I.K. Inha, joka kävi karjalaisen kanssa kylässä kesällä 1894, puolestaan arvioi viljelykset heikoiksi. Sparren silmään taas oli pistänyt yöpymistalon portailla ollut pettuhumar, joka kertoi omaa kieltä elämisen niukkuudesta.

Pettua siis syötiin eikä se Vienan-Karjalan oloissa lainkaan tavatonta ollutkaan. Höysteeksi oli toki tarjolla monenlaisia luonnon antimia, veden viljaa ja metsän riistaa. Kenttjärvi oli kalaisia; siikaa, muikkua ja madetta sekä tietysti lohta etenkin Vuosuksen koskelta. Kylässä oli useita nuottakuntia.

Metsästys oli suurten salojen keskellä olevassa kylässä merkittävä elinkeino, kuten voi päätellä korkoniistä Karhu-Siitari, Petra-Mikko jne. Kerrotaan, että Riion Simana, kuulu metsämies, tappoi talvessa 30 peuraa ja kaatoi useita karhuja.

Kun Inha kumppaninsa K.F. Karjalaisen kanssa nousi Kenttjokea Alajärvestä päin, he kohtasivat pian Luomajärven jälkeen yllättävän esteen; joki täynnä tukkeja. Inhan kertoman mukaan tukkiliike oli tuolloin vasta alullaan Vienan-Karjalassa. Uittomiehet olivat pääasiassa Aunuksen puolelta ja Äänisestä tuotuja venäläisiä. Karjalaiset olivat enimmäkseen kauppoilla ja sitä paitsi tähän työhön tottumattomiakin, mutta tienestää heillekin tästä vuosittaisesta tukkisouvista oli.

Kenttjärven kouluolot

Kesällä 1908 pidettiin eri tahoilla Karjalaa Venäjän valtion ja piispa Kyprianon johtaman Karjalan veljeskunnan organisoimia kuntakokouksia, joissa käsiteltiin koulujen perustamista.

Matti Salminen ja hänen puolisonsa Olga.

Kontokin kuntakokous oli 24. p:nä heinäkuuta. Kenttjärveä edustivat seuraavat kuusi kyläläistä: Nikolai Väisänen, Lukka ja Matti Karpoff, Vasili ja Matti Panhiloff sekä Yrjö Jeffremoff.

Keskeiseksi nousi kysymys opetuskielystä, ja tämä kiista venytti kokouksen kaksipäiväiseksi. Neuvotteluja käytiin läpi yön ja lopputuloksena oli, että viranomaisten ehdotus (opetuskieli venäjä, karjalan kieltä kuusi viikkotuntia) voitti neljällä äänellä.

Kenttjärveläisetkin saivat syrjäiseen kyläänsä oman koulun, mutteivät sellaista kuin olivat toivoneet. Kun opettajat olivat ummikkovenäläisiä, määräys karjalankielisistä viikkotunneistakin osoittautui merkityksettömäksi. Koulu toimi Ipatin vanhalla puolella, ja sen opettajista muistetaan Vladimir

Paulovitsh Timitroff ja Vladimir Kazatskij.

Tsasonuaa Kenttjärven kylässä ei ollut. Pappi ja tiakka kävivät nähtävästi Kostamuksesta silloin tällöin kastamassa lapset ja siunaamassa vainajat. Kylän kalmismaa sijaitti Joutsenniemessä Toivahansalmen takana.

Runoa ja kansanperinnettä

Ensimmäinen runonkerääjä, joka kävi Kenttjärven, oli A.A. Borenius 1872. Kannatti käydäkin, sillä siellä hän tapasi erinomaisen runonlaulajan Riikosen Simana, jota myös Inha myöhemmin laulatti.

Simana, tuolloin alle 50-vuotias, oli koko runoalueen parhaita laulajia. Häneltä on kirjoitettu muistiin koko joukko loitsuja sekä toista tuhatta säettä. Petri Lesosen tiedon mukaan Simana kuoli noin 1890.

Runoista mainittakoon Lemminkäisen virsi, Sisaren turmelus sekä Kilpalaulanta. Etevä ikäisekseen oli Simanan kymmenvuotinen poikakin, liivana nimeltään; hän esitti Boreniukselle "uljaalla näöllä ja oivallisesti" joltakin kostamukseleiselta oppimansa runon. Joitakin runoja ja loitsuja Borenius sai myös Simanan vaimolta Irolta.

Matti Salminen-Karpoff mainitsee Kenttjärvi-kuvauksessaan kylän parhaiksi perinteentaitajiksi Riion Simanan ja Maksiman Outin. Oliko viimeainittu se Outi-niminen vaimo, jota Borenius laulatti vaiko Inhan tapaama Karpasen Oksenen ristimuamo Outi?

Paras kaikista oli kuitenkin Karsikkoniemen Vasselei eli Vasili Karpoff, Salminen kirjoittaa. Vasselei oli valkotukkainen ja -partainen vanhus, ikää lähemmäs 80 vuotta. Luonteeltaan hän oli nuorekas ja ahkera tomissaan. "Jos nousit klo 6 aamulla, niin Karsikkoniemen ukon laulun kuulit rannalla. Hän oli jo järvellä kalapyydyksiään kokemassa", muistelee Salminen. "Lauluin hän pyydykset laski, lauluin niitä tarkasteli!"

Kun kyläläiset usein ihmettelivät vanhuksen muistia ja hänen tarinoidensa määrää, tämä vastasi leikkillisesti: "Ka, kun ei ole piä petäjästä, niin osaa, konsa mieltiy?"

Kuuluisa sadunkertoja ja laulaja oli myös Vasselein serkku Teodor, joka eli 88-vuotiaaksi. Näitä kahta ei mainita kirjallisuudessa, joten Matti Salmisen arvio, ettei runonkerääjiä sattunut kummankaan ukon puheille, pitäne paikkansa.

SAKARI VUORISTO

LÄHTEET:

Tekstissä mainitun kirjallisuuden ohella M.A. Salmisen muistelukset Kenttjärven kylästä ja koulun perustamisvaiheista sekä entisten kyläläisten **Mari ja Mikko Ritoniemen**, ent. Filipoff, muistitiedot; he ovat myös täydentäneet juttuun liittyvän kartan nimistöä ja laatineet arvokkaan taloluettelon. **Pekka Mikonpoika Ritoniemi** on toiminut uutena yhdysmiehenä ja koennut valokuvia entisistä kenttjärveläisistä. **Rauni Jansson** (ent. Karpoff) Gävlestä, Ruotsista on antanut valokuvia sekä tietoja isästään Matti Salmisesta. Alkuperäisen karttapiirroksen kopion on KH:n käyttöön luovuttanut lehtori **Raija Nietosvaara**, kenttjärveläisen Matti Väisänen, ent. Jeffremoff tytär Suolahdesta. — Kaikille heille tekijä lausuu parhaat passibot.